

Forord

Både kunstnerisk og kunst-politisk skapte Collage Dansekompani (1974–1995) dansehistorie på en måte som har vært en sentral del av fundamentet for utvikling av det frie dansekunstfeltet i Norge. Kompaniets 64 koreografiske verk representerer en kunstnerisk arv som gjenspeiler seg også i norsk dansekunst i dag. Strukturene og støtteordningen som bærer scenekunstfeltet slik vi kjenner det, oppsto som en konsekvens av pioner-virksomheten til Collage og noen få andre frigrupper.

Allikevel eksisterer det svært lite faglitteratur om denne formative fasen i norsk dansehistorie.

Antologien *Collage Dansekompani – i brytningen mellom moderne og postmoderne dans i Norge* ønsker å svare på behovet for faglig refleksjon omkring det dansekunstneriske arkivet. Åtte essay og samtaler undersøker Collage Dansekompani sitt arbeid, også sett gjennom deler av resepsjonshistorien, og peker på hvordan fortiden skaper verdi og identitet også i nåtid. En slik bok kan aldri være en endelig fortelling, men gjennom ulike faglige og personlige perspektiver skapes et fasettert innblikk i en del av norsk dansehistorie som bidro til å skape et helt nytt kunstfelt.

Den flyktige dansekunsten har som immateriell kulturarv krav på samme vern som den materielle, i henhold til UNESCOs konvensjon fra 2003, ratifisert av Stortinget i 2007. Kunnskap og bevissthet om historie skaper sammenheng og forståelse for hvem vi er i dag. Men innenfor den frie dansekunsten, hvor den fysiske kroppen utgjør en viktig del av arkivet, har historiefortellingen i norsk sammenheng vært fragmentert og mangelfull.

Heldigvis var flere av pionerene i Collage Dansekompani foregangskvinner også når det gjaldt å ta vare på sporene etter sitt arbeid. Derfor utgjør deres samling av videomateriale, fotografier, program og dokumenter et av de største enkeltarkivene i det stadig ekspanderende Dansearkivet ved Danseinformasjonen¹. I tillegg var utstrakt pedagogisk formidlingsarbeid sentralt for flere av Collage-kunstnerne på en måte som har preget flere generasjoner yngre norske dansere.

Det var kvinner som drev Collage Dansekompani fra den spede starten i 1974 på jazzklubben *Club 7*, blant gårsdagens rester av øl og sigarettneiper, til de i 1995 med stor integritet etter gjestespillet ved Théâtre de la Ville i Paris la ned kompaniet i protest mot støtteordningene for fri dansekunst. Det er her nærliggende å reflektere over forbindelsen mellom kvinnesak og mangel på synliggjøring av kunstnerisk aktivitet i Norge. Som innenfor billedkunsthistorien, blant annet omskrevet gjennom utstillingen og boken *Hold steinhårdt fast på greia di. Kunst og feminisme i Norge 1968 – 1989*², hadde kvinnene i Collage fokus på det kollektive arbeidet gjennom allmannastyrt drift og gruppeforestillinger hvor koreografene solidarisk delte spilletiden seg imellom. Mangfoldet hos den enkelte kom til uttrykk som en del av et kunstnerisk fellesskap. Kanskje har nybrots-arbeidet til Collage gått under den feministiske radaren fordi mye av det kunstneriske arbeidet ikke var direkte knyttet til kvinnesaksparoler. Det er et håp at boken kan utgjøre en korreks til kvinners plass og betydning på kunstscenen i Norge.

Collage Dansekompani kan leses som en overgangsfigur i den flytende brytningen mellom den moderne og den postmoderne dansen i Norge. Begrepet «postmoderne dans» viser til en lang periode og en stor bredde i uttrykksformer. Som den amerikanske dansehistorikeren Sally Banes³ påpeker, involverer den også tilsynelatende modernistiske tilnærminger som abstraksjon og dansens materialitet, som er fremtredende i en del av verkene til Collage. Kompaniets tverrkunstneriske orientering mot samarbeid med samtidskomponister og billedkunstscenen, og dansen forstått som en del av et større performativt kunstbegrep, er sentralt innenfor den postmoderne dansen. Postmodernismens ikke-dramatiske strukturer, eksperimenter med repetisjon, og måten å bruke, lyd, visuelle elementer og teknologi på definerer også deler av Collage sitt repertoar. Med en klar forankring også i modernismens estetiske uttrykksformer, ledet Collage Dansekompani an i et postmodernismens opprør mot den klassiske dansens konvensjonelle presentasjon av dansekunst, gjennom å skape alternative visningssteder og bringe dansen ut til folket. Her var Henie Onstad Kunstsenter en sentral arena, men også steder som fritidsklubber, fengsler, Munchmuseet, kinolokaler og amfiet på Stovner ble tatt i bruk i kompaniets forståelse av seg selv som rebeller innenfor dansekunsten.

Arbeidet med antologien har vært et stort kollektivt hukommelsesarbeid for de som fortsatt bærer det immaterielle arkivet i kroppen. På samme måte som gjennom alle årene og som kunstnerisk leder i Collage, hadde ikke boken blitt til uten Lise Nordals unike initiativ, engasjement og kompetanse. Tusen takk også til andre utøvere i Collage Dansekompani som har delt generøst av dette materialet. Jeg vil også rette en stor takk til Danseinformasjons fenomenale team, essayforfattere, medlemmer i det redaksjonelle rådet, Dansens Hus og forlaget Solum Bokvennen som tør å satse på faglitteratur innenfor scenekunsten. Kulturdirektoratet og Lærebokordningen for høyere utdanning har bidratt med støtte til å kunne materialisere denne arven i bokform.

Vi håper at antologien kan bidra til å reaktivere dansehistorien som en ressurs for å forstå det norske scenekunstheltet i dag, i en populismens tid hvor kulturlivet bygges ned og strukturene som Collage bidro til å skape risikerer å forvitne. Økt bevissthet om historien kan forhåpentligvis bidra til å redusere risikoen for at den gjentar seg.

Torunn Liven (red.)

¹ Danseinformasjonen forvalter Dansearkivet, Norges største samling av dansehistorisk materiale. De samler inn, katalogiserer og digitaliserer privatarkiv fra sentrale personer og organisasjoner i det frie dansefeltet. Samlingen består av materiale fra over 90 arkivskapere, med fokus på den uavhengige dansekunsten fra 1920 til i dag, og hovedvekt på årene 1960 –

1994. Arkivet inneholder også over 70 videofilmede dybdeintervjuer med dansekunstnere, koreografer, pedagoger og andre sentrale aktører i dansekunstheltet.

2 *Hold steinhårdt fast på greia di. Kunst og feminisme i Norge 1968–1989*, kuratert av Eline Mugaas og Elise Storsveen ved Oslo Kunsthall (2013), var den første større samleutstillingen som utforsket koblingene mellom norsk feminisme og kunst i perioden 1968 til 1989. Boken med samme navn ble utgitt i 2019, (red.) Jorunn Veiteberg, (Oslo: Oslo Kunsthall).

3 Sally Banes: *Terpsichore in sneakers: post-modern dance* (1987), Middletown, Conn: Wesleyan University Press, 12.